

Nr 44

Justitieutskottets betänkande i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:169 angående vissa domartjänster jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1973:169 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att

A. inrätta följande ordinarie domartjänster, nämligen

1. en tjänst för regeringsråd,
2. vid Handens tingsrätt en lagmanstjänst och sex tjänster för rådmän,
3. vid Mölndals tingsrätt en rådmans tjänst,
4. vid Lidköpings tingsrätt en rådmans tjänst,
5. vid Sala tingsrätt en rådmans tjänst,
6. vid Mora tingsrätt en rådmans tjänst,
7. vid Hudiksvalls tingsrätt en rådmans tjänst,
8. vid Karlskrona tingsrätt en rådmans tjänst samt

B. föra på övergångsstat lagmanstjänsten vid Malungs tingsrätt.

Kungl. Maj:ts förslag såvitt gäller de ovan under A 1, 2 och 8 angivna tjänsterna har utskottet behandlat i sitt betänkande JuU 1973:40. Propositionen i återstående delar samt i anledning av propositionen väckta motioner tar utskottet upp till behandling i detta betänkande.

Motionerna

I motionen 1973:2114 av fru Jonäng (c) och herr Björk i Gävle (c) yrkas avslag på propositionen i vad avser rådmans tjänsten vid Hudiksvalls tingsrätt.

I motionen 1973:2115 av herr Westberg i Ljusdal (fp) och i motionen 1973:2121 av herr Nordgren (m) yrkas att riksdagen *dels* hos Kungl. Maj:t begär att beslutet om upphörande av Västra Hälsinglands tingsrätt måtte upphävas, *dels ock* avslår förslaget att inrätta en rådmans tjänst i Hudiksvalls tingsrätt.

I motionen 1973:2122 av fru Thunvall (s) yrkas att riksdagen *dels* avslår propositionen såvitt gäller förslaget om inrättande av en ordinarie tjänst för rådmän vid Hudiksvalls tingsrätt och samtidig indragning av lagmanstjänsten vid Västra Hälsinglands tingsrätt, *dels ock* som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att tingsrätten i Ljusdal bör bestå.

Rörande motiveringen för motionsyrkandena får utskottet hänvisa till motionerna.

Ärendets tidigare handläggning m. m.

Av 1969 års riksdag fastställda principer för domkretsindelningen

På grundval av bl. a. de förslag som upptagits av domstolskommittén i dess betänkande (SOU 1967:4) Ny domkretsindelning för underrätterna framlade Kungl. Maj:t i propositionen 1969:44 för riksdagens godkännande riktlinjer för den framtida domkretsindelningen för de allmänna underrätterna.

Domkretsarna borde enligt dessa riktlinjer helst göras så stora att de gav arbetsunderlag för minst tre domare. Stora möjligheter till undantag från denna princip skulle dock finnas. Den nya domkretsindelningen avsågs bli genomförd successivt och i huvudsak vara slutförd år 1975. Det förutsågs emellertid i propositionen att ändringarna i domkretsindelningen i några fall skulle komma att ta längre tid att genomföra.

I fråga om domkretsindelningen anförde första lagutskottet i sitt i denna del av riksdagen godkända utlåtande (1LU 1969:38, s. 45 ff) följande synpunkter:

Tillkomsten av principförslaget rörande landets indelning i domkretsar har motiverats av att kommunindelningsreformens genomförande leder till att åtskilliga av de nuvarande domkretsarna bryts sönder och av att den nuvarande domkretsindelningen är otidsenlig. Revisionen av domkretsindelningen har därför inte ansetts böra begränsas till de på grund av kommunindelningsreformen ofrånkomliga justeringarna utan man har velat begagna tillfället att nu dra upp riktlinjerna för en framtida domkretsindelning, som på längre sikt kan påräknas bli ändamålsenlig.

Utskottet delar uppfattningen att grunderna för domkretsindelningen bör bli föremål för ställningstagande av riksdagen i likhet med vad som skedde före indelningarna i distrikt för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Vad frågan gäller är alltså att ange vissa riktlinjer i stort för den framtida indelningen. Givetvis bör praktiska skäl som gör sig gällande i de särskilda fallen kunna föranleda avvikelser från riktlinjerna. Allmänhetens berättigade krav på god rättsvård och en fullgod service träder i förgrunden då det gäller att göra en lämplig indelning. Stor betydelse måste fästas vid samhörigheten geografiskt och i annat hänseende mellan olika orter och bygder, vid centralorternas uppgift att erbjuda kommunerna fullgod allmän service, vid kommunikationer och vid försättningsarna över huvud taget för behövlig kontakt mellan domstolen och domkretsens olika delar. Utskottet fäster stor vikt vid uttalandena i propositionen om att alla ändringar i den judiciella indelningen skall föregås av särskilda utredningar beträffande de lokala förhållandena inom de domkretsar som berörs och vill betona att stor hänsyn bör tas till de synpunkter som från lokalt håll kan komma att anföras rörande bygdens behov från rättsvårdssynpunkt och i fråga om service. Ett sådant tillvägagångssätt medför självfallet att praktiska frågor kommer att inta en framskjuten plats vid bedömningarna men utesluter inte att grundläggande principer bör tas som utgångspunkter för arbetet med domkretsregleringarna.

Av de riktlinjer för domkretsindelningen som framlagts i propositionen har endast den som avser domkretsarnas storlek, rörande vilken flera motioner väckts, föranlett tvekan inom utskottet. Departementschefen har anfört att domstolar med bara två domare bör inrättas endast när särskilda skäl av lokal natur påkallar detta. Som framgår av det

föregående fäster utskottet särskild vikt vid skäl av detta slag och anser, att hänsynstagande härtill kan leda till ett bibehållande av tvådomarsdomsagor i större utsträckning än departementschefen förutsatt och därmed även till ett högre antal domkretsar än kommittén föreslagit. Utskottet anser sålunda, att de av departementschefen angivna riktlinjerna bör tillämpas med stor försiktighet. Om en domstol med endast två domare är så belägen att en indragning av domstolen skulle påtagligt försämra den rättssökande allmänhetens krav på service eller eljest medföra väsentliga olägenheter för enskilda eller det allmänna bör undantag från principen göras. I sammanhanget bör även betonas att domsagokansli i centralort så långt möjligt bör bibehållas. Bland andra faktorer som bör kunna påverka avgörandet är avstånd och kommunikationer. Även lokalfrågorna bör tillmätas stor betydelse. Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t efter de utredningar varom ovan nämnts noga överväger frågan och utnyttjar de möjligheter som finns att bevara även domstolar med endast två domare. Skäl av nämnda slag kan enligt utskottet befinnas vara så starka att de motiverar bibehållande av domkrets som ger arbete för endast en domare. Med dessa jämkningar är utskottet berett att godta propositionens förslag i denna del. Om ändring i ovan angivna riktlinjer framdeles finnes motiverade bör frågan härom underställas riksdagens prövning. Utskottet återkommer i det följande till de möjligheter som erbjuds att anordna juristkollegium i de fall då domstolen sysselsätter mindre än tre domare.

Som nämnts inledningsvis är 1 kap. 2 § i förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken utformad så att i tingsrätt skall finnas en chefsdomare och minst två andra lagfarna domare. Utskottets ställningstagande i fråga om tvådomarkretsarna föranleder en jämkning av paragrafen så att däri i stället föreskrivs att i tingsrätt skall finnas en chefsdomare och en eller flera andra lagfarna domare. Punkt 4 i övergångsbestämmelserna bör jämkas till att avse endast enmansdomstolar. Till domarnas benämning återkommer utskottet senare.

Av det ovan sagda framgår att utskottet inte har någon erinran mot den i propositionen föreslagna principen att domkretsarna bör byggas upp med kommuner som minsta enheter. Utskottet vill dock inte underlåta att -- med tanke på mycket stora kommuner -- ifrågasätta huruvida på längre sikt det nuvarande sambandet mellan domkretsindelning och kommunindelning behöver vidmakthållas.

I några motioner har yrkats att förslag till ny domkretsindelning alltid skall underställas riksdagen för yttrande innan beslut fattas. Ett sådant förfarande strider mot den praxis som hittills tillämpats vid ändringar i den judiciella indelningen liksom mot vad som tillämpats i andra liknande sammanhang. Härtill kommer att ett tillmötesgående av motionärernas önskemål skulle kräva antingen proposition till riksdagen vid varje planerad indelningsändring eller utarbetande av ett förslag till ny indelning omfattande hela landet. Den senare lösningen skulle vara möjlig om genomförandet kunde ske samtidigt för hela landet. Som departementschefen framhållit är det emellertid av flera skäl -- främst hänsyn till personalen och lokalförhållanden -- fördelaktigt om genomförandet kan ske successivt. Utskottet kan därför ej ansluta sig till motionärernas förslag.

Det ankommer sålunda på Kungl. Maj:t att efter erforderliga utredningar besluta om domkretsindelningen för underrätterna.

I fullständighetens intresse kan här hänvisas till interpellationsdebatter angående domsagoreglering i riksdagens första och andra kammare den 16 april 1970.

Beslutade ändringar i domkretsindelningen

Genom verkställda ändringar i landets judiciella indelning har efter 1969 års riksdagsbeslut antalet underrätter nedbringats till f. n. 104 (se prop. 1970:203, SU 1970:206, rskr 1970:422 och prop. 1971:167, JuU 1971:28, rskr 1971:314).

Under åren 1970 och 1973 har Kungl. Maj:t fattat beslut om vissa ändringar i domkretsindelningen fr. o. m. den 1 januari 1974 i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län, Skaraborgs län, Västmanlands län, Kopparbergs län och Gävleborgs län. Kungl. Maj:t har därefter med beaktande även av beslutade ändringar i den kommunala indelningen förordnat om den judiciella indelningen i hela riket fr. o. m. den 1 januari 1974 (se SFS 1973:740). Ett genomförande av nu angivna beslut skulle medföra att det totala antalet tingsrätter den 1 januari 1974 nedgår till 100. Ändringarna vid denna tidpunkt innebär att viss del av Södertörns tingsrätts domkrets bryts ut och bildar domkrets för en ny tingsrätt, benämnd Handens tingsrätt (se JuU 1973:40) samt att Sävedals tingsrätt upphör och dess domkrets förs över till domkretsen för Mölndals tingsrätt och — såvitt gäller en mindre del — till domkretsen för Göteborgs tingsrätt, att Vara tingsrätt upphör och dess domkrets förenas med domkretsen för Lidköpings tingsrätt, att Västmanlands mellersta tingsrätt upphör och dess domkrets förenas med domkretsen för Sala tingsrätt, att Malungs tingsrätt upphör och dess domkrets förenas med domkretsen för Mora tingsrätt och att Västra Hälsinglands tingsrätt upphör och dess domkrets förenas med domkretsen för Hudiksvalls tingsrätt.

Vidare har beslut fattats om att vid senare tidpunkter domkretsarna för följande tingsrätter skall förenas med domkretsarna för nedan angivna tingsrätter, nämligen Uppsala läns norra tingsrätt med Uppsala tingsrätt senast den 1 januari 1975, Hallands södra tingsrätt med Halmstads tingsrätt senast den 1 januari 1975, Folkungabygdens tingsrätt med Motala tingsrätt senast den 1 januari 1976, Strömstads tingsrätt med Uddevalla tingsrätt senast den 1 januari 1976 och Nedansiljans tingsrätt med Falu tingsrätt den 1 januari 1977.

Beslut om ytterligare sammanföring av domkretsar föreligger inte.

Kungl. Maj:ts beslut år 1970 beträffande Västra och Norra Hälsinglands domsagor

Området för Ljusdals kommun i dess omfattning fr. o. m. den 1 januari 1971 bildar domkrets för Västra Hälsinglands tingsrätt, som har kansli och tingsställe i Ljusdal. Områdena för Hudiksvalls, Bergsjö, Gnarp, Harmångers och Hassela kommuner i den omfattning områdena hade fr. o. m. samma dag bildar domkrets för Hudiksvalls tingsrätt, som har kansli och tingsställe i Hudiksvall.

På grundval av en av domstolsberedningen företagen utredning angående ändrad judiciell indelning i Hälsinglandsdelen av Gävleborgs län, redovisad i en departementspromemoria den 10 april 1970 (stencil Ju 1970:6), och efter remissbehandling av promemorian föreskrev Kungl.

Maj: i beslut den 29 juni 1970 att Västra Hälsinglands tingsrätt den 1 januari 1974 skall upphöra och tingsrättens domkrets då förenas med domkretsen för Hudiksvalls tingsrätt. För Hudiksvalls tingsrätt skall enligt beslutet fr. o. m. den 1 januari 1974 vara tingsställen i Hudiksvall och Ljusdal.

I domstolsberedningens nyssnämnda promemoria föreslogs att Västra och Norra Hälsinglands domsagor skulle förenas till en underrätt den 1 januari 1972. Domstolsberedningen uttalade bl. a. att den fann det tveksamt om Västra Hälsinglands domsaga på sikt kommer att ge arbetsunderlag ens för en domare samt att domsagan inte har sådant ogynnsamt geografiskt läge som enligt de år 1969 antagna principerna för domkretsindelningen i undantagsfall kan motivera att endomardomstol behålls.

Opinionen bland remissinstanserna var delad. Förslaget att sammanföra Västra och Norra Hälsinglands domsagor tillstyrktes eller lämnades utan erinran av riksåklagaren, hovrätten för Nedre Norrland, rikspolisstyrelsen, statskontoret, byggnadsstyrelsen, Jurist- och samhällsvetareförbundet och Statstjänstemannaförbundet. Förslaget avstyrktes av länsstyrelsen i Gävleborgs län, Västra Hälsinglands domsaga, Ljusdals köping samt Färila, Järvsö, Los och Ramsjö kommuner.

Länsstyrelsen anförde i sitt remissyttrande bl. a. följande:

Ett genomförande av domstolsberedningens förslag skulle kunna motverka de försök man nu gör från det allmännas sida att befrämja den industriella utvecklingen i Ljusdalsområdet. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang bl. a. uppmärksamma, att fr. o. m. den 1.7.1970 räknas Ljusdalsregionen till det inre stödområdet. Därigenom har statsmakterna klart markerat angelägenheten av ökade insatser i området. Ljusdal blir också storkommun från och med år 1971.

Folkminskningen i Ljusdals kommunblock har visserligen varit stor under senare år men på goda grunder kan man förvänta sig en ökad industrialisering inom de närmaste åren och därigenom en stabilisering av befolkningstalet. Beredningens farhågor, att domsagan på sikt icke skulle ge arbetsunderlag ens för en domare, synes därför vara obefogade.

Som några kommuner i sina yttranden påpekat skulle en placering i Hudiksvall av domstolskansli för hela norra Hälsingland medföra orimligt långa reseavstånd för besökande från stora delar av Ljusdalsregionen. Invånarna i Los och Ramsjö kommuner skulle därjämte med anlitande av kollektiva trafikmedel icke kunna besöka rättens kansli och återvända till hemorten på en och samma dag. Redan på grund härav får det anses uppenbart, att sådana särskilda skäl föreligger, som motiverar undantag från de fastlagda principerna för domkretsindelningen. Enligt länsstyrelsens mening bör Västra Hälsinglands domsaga därför bestå som en enmansdomstol jämväl i fortsättningen.

Svar på en enkel fråga vid 1973 års vårriksdag

Vid besvarande den 1 mars 1973 av en enkel fråga om beaktande av lokala synpunkter vid avgörande av domkretsindelningsfrågor uttalade statsrådet Geijer beträffande Västra Hälsinglands tingsrätt bl. a. att domstolen för det dåvarande inte gav full sysselsättning för en ordinarie

domare med de beräkningsgrunder som utgår från det antal mål och ärenden som anses skola utgöra underlag för minst en ordinarie domare. Han tillade att frågan på grund av gjord framställning var under prövning i departementet.

Kungl. Maj:ts beslut 1973 i anledning av skrivelser från Ljusdals kommun

I skrivelser till justitieministern den 1 december 1972 och den 11 september 1973 samt till statsministern den 26 april 1973 har Ljusdals kommun anhållit bl. a. att Västra Hälsinglands tingsrätt får bestå efter den 31 december 1973.

Kungl. Maj:t beslöt den 21 september 1973 att skrivelserna inte skulle föranleda någon åtgärd.

Regionalpolitiska uppgifter

Länsprogram 1970

I sin redovisning inom ramen för länsprogram 1970 hänför länsstyrelsen i Gävleborgs län bl. a. Ljusdal till kategorin regionala tillväxtcentra. Länsstyrelsen uttalar särskilt att ett bevarande av Ljusdal som regionalt centrum anses som angeläget, eftersom avstånden till alternativa regioncentra är alltför stora för att vara acceptabla. Ljusdal anses också av länsstyrelsen vara lämplig lokaliseringsort för utbyggnad av industricentrum enligt de riktlinjer som 1968 års lokaliseringsutredning föreslagit (se prop. 1972:111, bilaga 1, bihang B s. 269 ff).

Statsmakternas beslut om regionalpolitiskt handlingsprogram m. m. 1972 och 1973

Beträffande riksdagens beslut om riktlinjer för regionapolitiken och om medel i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m. hänvisas till prop. 1972:111 och InU 1972:28 samt prop. 1973:50 och InU 1973:7. Här skall blott erinras om statsministerns uttalanden i den förstnämnda propositionen av innebörd att de positiva effekterna av den förda regionalpolitiken visade att vi var på rätt väg men att insatserna hittills inte i önskvärd utsträckning åstadkommit bättre regional balans samt att regionalpolitiken måste vidareutvecklas till en välfärdspolitik för alla delar av landet. Det skall också nämnas att inrikesutskottet i anslutning till statsministerns uttalanden i detta hänseende i sitt betänkande InU 1972:28 framhöll att arbetet på att tillförsäkra människorna i olika delar av landet likvärdiga levnadsbetingelser måste fullföljas med all kraft samt att hela samhällsverksamheten måste engageras i dessa strävanden.

Beträffande Ljusdal skall här nämnas att kommunen ligger inom det inre stödområdet och tillhör de regionala centra, beträffande vilka chefen för inrikesdepartementet i prop. 1972:111 uttalat att särskilda insatser från samhällets sida kan bli aktuella för att upprätthålla regional

service. Som exempel på regional service nämns tillgång till varuhus, gymnasiala skolor, lasarett och advokatkontor (se InU 1972:28 s. 31 ff och s. 64). Det bör också nämnas att inrikesutskottet i betänkandet InU 1973:7 uttalade att den förstärkning av lokaliseringsstödet som föreslagits bör bli till fördel för Gävleborgs län och inte minst Ljusdal som ligger inom det inre stödområdet, för vilket stödinsatserna föreslås bli väsentligt förstärkta.

Vissa uppgifter om Ljusdals kommun

Ljusdals kommun har bildats av Ljusdals köping samt Los, Färila, Ramsjö och Järvsö landskommuner. Enligt den befolkningsstatistik som bygger på kyrkobokföringen har folkmängden i det område som nu utgör Ljusdals kommun den 1 januari ett vart av åren 1968–1973 uppgått till 23 980, 23 333, 22 952, 22 524, 22 390 resp. 22 343.

Ljusdals kommun utgör Ljusdals polisdistrikt och ingår som del i Hudiksvalls åklagardistrikt. I Ljusdal finns en distriktsåklagare stationerad. Utstationeringen skall enligt beslut av riksåklagaren upphöra vid årsskiftet 1973–1974.

Advokatverksamhet bedrivs vid två enskilda advokatbyråer i Ljusdal. Enligt beslut av domstolsväsendets organisationsnämnd kommer den allmänna advokatbyrån i Sundsvall att under år 1974 uppta mottagningsverksamhet i Ljusdal.

Ljusdal utgör distriktsenhet inom den år 1972 omorganiserade lantmäteriverksamheten. Fastighetsbildningsmyndigheten i Ljusdals lantmäteridistrikt är sålunda förlagd till Ljusdal (se SFS 1971:45). Till Ljusdal har också förlagts en lantmäterispecialenhet för uppgifter som sammanhänger med jordbrukets och skogsbrukets rationalisering och liknande.

Vissa uppgifter om Västra Hälsinglands tingsrätt

Domkretsen för Västra Hälsinglands tingsrätt utgörs av Ljusdals kommun. Fram till den 1 januari 1971 ingick i domkretsen Arbrå landskommun, som vid nämnda tidpunkt tillfördes Bollnäs tingsrätt.

I Västra Hälsinglands tingsrätt tjänstgör för närvarande en lagman (t. f.), tre tingsnotarier, fem domstolsbiträden, två halvtidsanställda tjänstemän med särskilda arbetsuppgifter vid inskrivningsmyndigheten, en expeditjonsförmän och en städerska.

Antalet till domstolen inkomna tvistemål och brottmål utgjorde

1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973 t. o. m. 20.11
355	382	335	328	255	250	225

Utredning angående metoder för att mäta arbetsbelastningen i tingsrätterna

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 april 1973 har sakkunniga tillkallats för att utreda frågan om metoder för att mäta arbetsbelastningen i tingsrätterna. I anförande till statsrådsprotokollet för nämnda dag uttalade statsrådet Geijer bl. a. följande:

Antalet tingsrätter är f. n. 104. Tingsrätterna är mycket olika stora. Den största av dem har mer än 70 ordinarie domare, de 17 minsta har bara en domare. Motsvarande variationer föreligger givetvis beträffande annan personal. Lönekostnaderna för personalen i tingsrätterna uppgår enligt 1973 års statsverksproposition till ca 200 milj. kr.

— — —
Fördelningen av olika mål och ärenden på de skilda tingsrätterna varierar starkt.

— — —
En förutsättning för att de resurser som ställs till förfogande för tingsrätterna skall kunna fördelas riktigt mellan tingsrätterna och därmed utnyttjas effektivt är att arbetsbelastningen i de skilda tingsrätterna kan jämföras på ett någorlunda rättvisande sätt. Normer för beräkningar som kan läggas till grund för sådana jämförelser har tidigare framräknats och under lång tid i större eller mindre utsträckning varit vägledande för resurstilldelningen. På grund av olika reformer inom domstolsväsendet har det emellertid blivit allt svårare och numera helt omöjligt att tillämpa dessa normer.

Enligt vad departementschefen uttalade bör utredningen avse alla personalkategorier. Det bör ankomma på de sakkunniga att närmare överväga huruvida och i vad mån inskrivningsärenden bör beaktas i sammanhanget. Detsamma bör gälla lagsökningar och betalningsförelägganden. Närmare direktiv för utredningen har inte meddelats.

Utskottet

I detta betänkande behandlas vissa av Kungl. Maj:t i propositionen 1973:169 framlagda förslag att ändra domarorganisationen fr. o. m. den 1 januari 1974 vid tingsrätter som berörs av ändringar samma dag i den judiciella indelningen. I betänkandet behandlas också fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen 1973:2114 av fru Jonäng (c) och herr Björk i Gävle (c), 1973:2115 av herr Westberg i Ljusdal (fp), 1973:2121 av herr Nordgren (m) och 1973:2122 av fru Thunvall (s).

Kungl. Maj:ts förslag föranleds av tidigare fattade beslut om ändringar i domkretsindelningen fr. o. m. den 1 januari 1974. Enligt besluten skall då Sävedals tingsrätt, Vara tingsrätt, Västmanlands mellersta tingsrätt, Malungs tingsrätt och Västra Hälsinglands tingsrätt upphöra och domkretsarna för dessa tingsrätter föras över till domkretsarna för Mölndals och Göteborgs, Lidköpings, Sala, Mora respektive Hudiksvalls tingsrätt. I följd härav bör enligt propositionen en tjänst för rådman inrättas i en var av Mölndals, Lidköpings, Sala, Mora och Hudiksvalls tingsrätter samt lagmanstjänsten vid Malungs tingsrätt föras på övergångsstat. Lagmans-

tjänsterna i de övriga upphörande tingsrätterna kan enligt propositionen dras in.

De föreliggande motionerna innefattar önskemål att Västra Hälsinglands tingsrätt skall bestå. I samtliga motioner yrkas avslag på propositionen såvitt avser inrättande av en ordinarie tjänst för rådman i Hudiksvalls tingsrätt. Därjämte yrkas i motionerna 1973:2115 och 1973:2121 att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att beslutet om upphörande av Västra Hälsinglands tingsrätt upphävs samt i motionen 1973:2122 att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att tingsrätten i Ljusdal bör bestå.

De nyss nämnda ändringarna i domkretsindelningen utgör ett led i den översyn av landets indelning i domkretsar varom statsmakterna fattade principbeslut år 1969 (prop. 1969:44, 1LU 1969:38, rskr 1969:283). Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om ändrad domkretsindelning i enlighet med de riktlinjer som därvid antogs av riksdagen.

De av departementschefen år 1969 uppdragna riktlinjerna innebar bl. a. att domkretsarna helst skulle göras så stora att de gav arbetsunderlag för minst tre domare. Stora möjligheter till undantag från denna princip skulle dock finnas. Domstolar med bara två domare borde inrättas endast när särskilda skäl av lokal natur påkallade detta. Enligt vad första lagutskottet uttalade i sitt utlåtande över Kungl. Maj:ts förslag borde praktiska skäl kunna föranleda avvikelser från riktlinjerna. Stor betydelse måste enligt utskottet fästas vid samhörigheten geografiskt och i annat hänseende mellan olika orter och bygder, vid centralorternas uppgift att erbjuda kommunerna fullgod allmän service, vid kommunikationer och vid förutsättningarna över huvud taget för behövlig kontakt mellan domstolen och domkretsens olika delar. Utskottet betonade vidare bl. a. att stor hänsyn borde tas till synpunkter från lokalt håll rörande bygdens behov från rättsvärdssynpunkt och i fråga om service. På närmare anförda skäl ansåg utskottet att de av departementschefen angivna riktlinjerna borde tillämpas med stor försiktighet. Om en domstol med endast två domare är så belägen att en indragning av domstolen skulle påtagligt försämra den rättssökande allmänhetens möjligheter till service eller eljest medföra väsentliga olägenheter för enskilda eller det allmänna, borde enligt utskottet undantag från principen göras. Utskottet betonade också att domsagokansli i centralort så långt möjligt borde bibehållas. Bland andra faktorer som borde kunna påverka avgörandet nämnde utskottet avstånd och kommunikationer. Även lokalfrågorna borde tillmätas stor betydelse. Skäl av nämnda slag kunde enligt utskottet befinnas vara så starka att de motiverade bibehållande av domkrets som ger arbete för endast en domare. Vad utskottet uttalat godkändes av riksdagen.

Till bedömning föreligger nu spørsmålet huruvida Västra Hälsinglands tingsrätt i Ljusdal bör bestå. I andra hand uppkommer frågan om Kungl. Maj:t enligt vad som föreslagits i propositionen bör bemyndigas att inrätta en ordinarie tjänst för rådman i den tingsrätt, till vars domkrets domkretsen för Västra Hälsinglands tingsrätt skall föras enligt Kungl.

Maj:ts beslut, nämligen Hudiksvalls tingsrätt.

Utskottet, som i ärendet erhållit kompletterande upplysningar av chefen för justitiedepartementet, vill till en början erinra om att Kungl. Maj:ts beslut att Västra Hälsinglands tingsrätt skall upphöra och dess domkrets förenas med domkretsen för Hudiksvalls tingsrätt fattades den 29 juni 1970. Under den remissbehandling som föregick beslutet avstyrktes förslag om sammanföring av tingsrätterna av länsstyrelsen i Gävleborgs län, Västra Hälsinglands domsaga, Ljusdals köping samt Färila, Järvsö, Los och Ramsjö kommuner. I de avstyrkande yttrandena framfördes åtskilliga synpunkter av sådan art som enligt första lagutskottets ovan återgivna uttalanden förtjänar särskilt hänsynstagande vid domsagoregleringar. Liknande skäl för domstolens bevarande har därefter från lokalt håll framförts till Kungl. Maj:t under 1972 och 1973. Utskottet hänvisar härvidlag till redogörelsen i det föregående. Inom utskottet har skäl av nu angivet slag — bl. a. rörande avstånd och kommunikationer inom den ifrågavarande regionen — lett till viss tveksamhet beträffande tillämpningen av 1969 års riktlinjer vid avgörande om tingsrätten i Ljusdal bör bestå. Vad särskilt gäller frågan huruvida domkretsen ger tillräckligt arbetsunderlag för en domare får enligt utskottets mening konstateras att hittills använda normer för beräkning av arbetsbelastningen i tingsrätterna inte ger någon säker ledning. I vart fall anser utskottet det inte klart framgå av föreliggande material att arbetsunderlaget i Västra Hälsinglands tingsrätt är för litet för en ordinarie domare. Mot bakgrund av det anförda finner utskottet att redan en bedömning i enlighet med riksdagens uttalanden år 1969 kan leda till ett bibehållande av Västra Hälsinglands tingsrätt. Samtidigt bör konstateras att någon erinran i och för sig inte kan riktas mot Kungl. Maj:ts beslut år 1970 om indragning av domstolen.

Vid avgörande av frågan om indragning bör ske kan emellertid enligt utskottets mening inte uteslutande beaktas riksdagens uttalanden från 1969. De riktlinjer som då antogs måste nämligen som antyds i motionerna ses i belysning av de beslut om ett regionalpolitiskt handlingsprogram och om medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m. som statsmakterna fattat under 1972 och 1973 (se redogörelsen i det föregående, s. 6). Härvidlag vill utskottet särskilt hänvisa till betydelsen av statsmakternas ovan återgivna uttalanden 1972 om att arbetet på att tillförsäkra människorna i olika delar av landet likvärdiga levnadsbetingelser måste fullföljas med all kraft samt att hela samhällsverksamheten måste engageras i dessa strävanden.

Såvitt gäller tingsrätten i Ljusdal bör särskilt framhållas att Ljusdal ligger inom det inre stödområdet och utgör ett av de regionala centra, beträffande vilka chefen för inrikesdepartementet i prop. 1972:111 uttalat att särskilda insatser från samhällets sida kan bli aktuella för att upprätthålla regional service. Mot bakgrund härav kan med fog hävdas att en indragning av tingsrätten i Ljusdal — med de konsekvenser denna åtgärd skulle få för bl. a. de rättssökande och för samhällsverksamheten i regionen — direkt skulle motverka de syften statsmakterna uttalat sig för

på det regionalpolitiska området.

Mot ett bifall till motionsyrkandena om ett bibehållande av tingsrätten i Ljusdal talar naturligtvis å andra sidan att avsevärd tid förflutit sedan Kungl. Maj:t fattade beslut om indragningen. Härvidlag bör emellertid beaktas att inga mera betydande verkställighetsåtgärder vidtagits i anledning av beslutet samt att frågan under tiden efter beslutet varit föremål för förnyade överväganden. Sålunda beslöt Kungl. Maj:t så sent som den 21 september 1973 att framställningar om tingsrättens bibehållande inte skulle föranleda någon åtgärd.

En sammanvägning av riksdagens uttalanden år 1969 vid antagandet av riktlinjerna för domkretsindelningen med riksdagens beslut år 1972 om riktlinjerna för regionalpolitiken ger enligt utskottets mening till resultat att tingsrätten i Ljusdal bör bibehållas. Vad utskottet sålunda i anledning av motionerna uttalat bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet är medvetet om att ett hänsynstagande till regionalpolitiska synpunkter på sätt här ovan skett kan föranleda ett bibehållande av de efter den 1 januari 1974 bestående tingsrätterna i något större utsträckning än som hittills kunnat förutses. Utskottet anser sig emellertid i detta ärende icke böra -- utöver vad som framgår av det föregående -- dra upp några närmare riktlinjer för de överväganden som kan erfordras i detta hänseende. Det får liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t att i de särskilda fallen besluta om domkretsindelningen.

Av utskottets ställningstagande i det föregående följer att skäl saknas att nu inrätta en tjänst för rådman i Hudiksvalls tingsrätt. Förslaget härom i propositionen bör således avslås.

Övriga i propositionen upptagna i detta betänkande behandlade förslag föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Utskottet hemställer

- A. att riksdagen beträffande Västra Hälsinglands och Hudiksvalls tingsrätter i anledning av motionerna 1973:2114, 1973:2115, 1973:2121 och 1973:2122
 1. ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om bibehållande av Västra Hälsinglands tingsrätt,
 2. avslår det genom propositionen 1973:169 framlagda förslaget att Kungl. Maj:t skall bemyndigas inrätta en ordinarie tjänst för rådman vid Hudiksvalls tingsrätt;
- B. att riksdagen -- med bifall till propositionen i de delar den inte behandlats i utskottets betänkande JuU 1973:40 eller under A ovan -- bemyndigar Kungl. Maj:t dels att inrätta en ordinarie tjänst för rådman i en var av Mölndals, Lidköpings, Sala och Mora tingsrätter, dels att föra på övergångsstat lagmanstjänsten vid Malungs tingsrätt.

Stockholm den 4 december 1973

På justitieutskottets vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s)*, herrar Ernulf (fp), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Nygren (s), Westberg i Ljusdal (fp), fru Hjelm-Wallén (s), herrar Polstam (c)*, Schött (m)*, Måbrink (vpk), Norrby i Gunnarskog (c), Alf Pettersson i Malmö (s) och Svensson i Halmstad (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

vid punkten A

av fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s), herrar Larfors (s), Nygren (s), fru Hjelm-Wallén (s), herrar Alf Pettersson i Malmö (s) och Svensson i Halmstad (s), som beträffande *Västra Hälsinglands och Hudiksvalls tingsrätter* anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 9 med orden "Till bedömning" och slutar på s. 11 med orden "således avslås" bort ha följande lydelse:

Vad gäller de i motionerna aktualiserade frågorna vill utskottet, som i ärendet erhållit kompletterande upplysningar av chefen för justitiedepartementet, till en början erinra om att Kungl. Maj:ts beslut att Västra Hälsinglands tingsrätt skall upphöra och dess domkrets förenas med domkretsen för Hudiksvalls tingsrätt fattades den 29 juni 1970. Beslutet föregicks av vederbörlig utredning och remissbehandling, därvid såväl företrädare för lokala intressen som regionala och centrala instanser anförde synpunkter på frågan.

Enligt utskottets mening står Kungl. Maj:ts beslut år 1970 om indragning av domstolen i överensstämmelse med vad riksdagen uttalade år 1969 i samband med antagandet av riktlinjerna för domkretsindelningen.

Visserligen kan med visst skäl hävdas att vid avgörande av frågor om domkretsindelning på sätt antyds i motionerna regionalpolitiska synpunkter bör beaktas i högre grad än som skett i samband med Kungl. Maj:ts beslut år 1970. Härvidlag skall emellertid framhållas att de omständigheter av regionalpolitisk och liknande natur som framförs i motionerna varit kända för Kungl. Maj:t så sent som den 21 september 1973 då Kungl. Maj:t beslöt att framställningar om tingsrättens bibehållande inte skulle föranleda någon åtgärd.

Mot bakgrund av det anförda finner utskottet att det ej kan komma i fråga att nu upphäva Kungl. Maj:ts beslut år 1970 beträffande Västra Hälsinglands tingsrätt. Utskottet avstyrker sålunda bifall till de motionsyrkanden som syftar till ett upphävande av beslutet.

Mot Kungl. Maj:ts förslag i vad avser inrättande av en tjänst för rådmän i Hudiksvalls tingsrätt har utskottet ingen erinran. Utskottet tillstyrker därför bifall till propositionen i denna del och avstyrker bifall till motionerna i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under A bort ha följande lydelse:

A. att riksdagen beträffande Västra Hälsinglands och Hudiksvalls tingsrätter med avslag på motionerna 1973:2114, 1973:2115, 1973:2121 och 1973:2122 och med bifall till propositionen 1973:169 i denna del bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för rådman vid Hudiksvalls tingsrätt.

